

DOI: 10.55666/folklor.1642468

**ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ SATIR ARASI KUR'AN
TERCÜMELERİNDE GEÇEN İBADET TERİMLERİNİN
İNCELENMESİ**

Süleyman AKSU*

Öz

Türkler tarihsel süreçte farklı dinlerin mensubu olmuşlar, 8. yüzyılda İslamiyet'i kabul ederek yeni bir dinle tanışmışlardır. Böylece Kur'an metnini anlamak için tercümesine ihtiyaç duymuşlar ve Karahanlılar döneminde ilk tercüme faaliyetini gerçekleştirmişlerdir. Kur'an tercümeleri, Türk dilinin korunması, tarihinin açıklanması, içtimai özelliklerinin öğretilmesinde başvuru olan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Türklerin İslamiyet'ten sonraki söz varlığı farklılaşmıştır; İslamiyet'in kabulüyle dilimizin dini söz varlığına yeni kavramlar girmiştir. Türk dilinin İslamiyet'ten önceki dini söz varlığı ile İslami dönemdeki dini söz varlığı arasındaki farklılığı tespit etmede Kur'an tercümelerinden faydalanılmaktadır. Türkler, tarihsel süreçte dini inançları gereği belirli bir dini terminolojiye sahip olmuşlardır. Türklerin İslamiyet'i kabulünden önceki süreçte Türkçenin inançla ilgili söz varlığı Budizm, Maniheizm ve Şamanizm gibi inanç sistemlerinden oluşurken; İslamiyet'in kabulünden sonra bu söz varlığına İslami inanç sistemine dair yeni terimler eklenmiştir. İlk tercümenin yöntemine bakıldığında satır arası tercümeler olduğu görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur'an tercümeleri, Türkçenin söz varlığı açısından zengin veri kaynaklarıdır. Tercümeler, Arapça karşısında Türkçenin ifade gücünü göstermesi açısından da ayrı bir öneme sahiptirler. Satır altı Kur'an tercümelerinde, Arapça kelimeleri karşılama bakımından Türkçenin ifade gücü görülebilmektedir. Dini terimler, farklı dillerden alınabileceği gibi mevcut dilin bünyesindeki kelimelere yeni anlamlar yükleyerek de gerçekleşir. Bu anlamda Kur'an tercümeleri, dinî söz varlığının oluşumunda öncelikli bir yere sahiptir. Türk dili tarihine bakıldığında özellikle inançla ilgili söz varlığı açısından Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur'an tercümelerinin önemi büyüktür. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğiyle Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur'an tercümelerinde geçen ibadet adları incelenmiştir. Kur'an'ın Batı Türkçesine tercümeleri incelenmiş, EAT dönemindeki satır arası Kur'an tercümelerinde geçen ibadet adları tespit edilmiştir. Tespit edilen sözcüklerin köken bakımından dağılımına bakıldığında namaz, oruç ve peygamber haricindeki 34 kelime Arapça kökenlidir. Elbette ki din değişiminin dile yansımaları kaçınılmaz. Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur'an tercümelerinde tespit edilen ibadet adları bunun kanıtıdır. Bu tespit aynı zamanda, Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte oluşan dini söz varlığına sahip çıktığının da göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Eski Anadolu Türkçesi, Satır Arası Kur'an Tercümesi, İbadet.

* Dr. Öğr. Üye., Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Girne/ KKTC, e-posta: suleymanaksu@gau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4690-5062.

AN ANALYSIS OF WORSHIP-RELATED TERMS IN INTERLINEAR QUR'AN TRANSLATIONS OF OLD ANATOLIAN TURKISH

Abstract

Throughout history, Turks have adhered to different religions, and in the 8th century, they embraced Islam, encountering a new religious tradition. Consequently, they needed translations of the Qur'an to comprehend its text, leading to the first translation activities during the Karakhanid period. Qur'anic translations are among the significant sources used for preserving the Turkish language, explaining its history, and teaching its sociocultural characteristics. The Turkish lexicon evolved after the adoption of Islam, incorporating new concepts into its religious vocabulary. To determine the differences between the religious lexicon of the pre-Islamic and Islamic periods of the Turkish language, Qur'anic translations serve as fundamental sources. Historically, Turks have developed a religious terminology in accordance with their beliefs. Before the acceptance of Islam, the Turkish religious lexicon was influenced by belief systems such as Buddhism, Manichaeism, and Shamanism; however, with the adoption of Islam, new terms associated with the Islamic faith were introduced into the language. When examining the method of the earliest Qur'anic translations, it is observed that they were interlinear translations. The interlinear Qur'anic translations in Old Anatolian Turkish are valuable linguistic resources in terms of vocabulary. These translations also hold particular significance in demonstrating the expressive capacity of Turkish in comparison to Arabic. In the interlinear Qur'anic translations, the expressive power of Turkish in rendering Arabic words is evident. Religious terms can be adopted from different languages, but they can also emerge by assigning new meanings to existing words within a language. In this regard, Qur'anic translations play a primary role in the formation of religious vocabulary. In the history of the Turkish language, interlinear Qur'anic translations in Old Anatolian Turkish hold particular importance, especially in terms of religious vocabulary. This study examines the names of religious practices found in interlinear Qur'anic translations in Old Anatolian Turkish using the document analysis method, a qualitative research technique. The translations of the Qur'an into Western Turkish have been analyzed, and the names of religious practices found in interlinear Qur'anic translations from the Old Anatolian Turkish period have been identified. In terms of etymology, it has been determined that except for *namāz* (prayer), *oruç* (fasting), and *peygāmbēr* (prophet), 34 identified words are of Arabic origin. The influence of religious conversion on language is inevitable, and the religious practice names identified in interlinear Qur'anic translations in Old Anatolian Turkish serve as evidence of this linguistic transition. Furthermore, these findings indicate that the Turks embraced and preserved the religious vocabulary that emerged with their acceptance of Islam.

Keywords: Turkish Language, Old Anatolian Turkish, Interlinear Qur'anic Translation, Religious Practices.

Giriş

Kültür, bir toplumun maddi ve manevi değerlerinin bütünüdür. Kültürün oluşmasında ve şekillenmesinde coğrafi özellikler, ekonomik, sosyal ve psikolojik faktörler etkilidir. Kültürün en önemli kaynakları; din ve dildir. Din, tüm kültürler için en büyük ihtiyaçtır, tarihsel süreçte dinsiz yaşayan hiçbir toplum yoktur. Diğer uluslar gibi Türkler de geçmişte farklı inanç aşamalarından geçmişlerdir. Türk topluluklarının bir bölümü gerek coğrafyaya gerekse kültürel etkileşime bağlı olarak Budizm, Maniheizm, Zerdüştilik, Musevilik, Hristiyanlık dinlerinden etkilenmişlerdir. Bu dinler sadece küçük topluluklar tarafından benimsenmiştir, çünkü Türkler kendilerini bu dinlerle bağdaştıramamışlardır.

İslamiyet, 7. yüzyılda Arabistan Yarımadası'nda ortaya çıkan bir dindir. Türklerin İslamiyet ile tanışması ise 8. Yüzyıla denk düşmektedir. Tanışma ve benimseme süreci kitleler halinde 10. yüzyıla kadar devam etmiştir. Başlangıçta Türklerin bir bölümü tereddüt etmiş ve bu inanç sisteminin dışında kalmayı tercih etmişlerdir. 10. yüzyıl Türklerin İslamiyet'i kabulü ve İslamlaşması için önemli bir tarihtir. Türklerin bu dönemde İslam dini ile temasları, dini tanımlarına ve dinin temel öğretilerini benimsemelerine yol açmıştır.

Türkler, İslamiyet dışında etkileşimde bulundukları diğer dinleri kendi değerleriyle bütünleştiremediklerinden dolayı Kök- Tengri ile İslamiyet arasındaki dinleri benimseyememişler. Kök- Tengri ile İslamiyet arasındaki dinleri kabul eden, benimseyen topluluklar kendi milli kimliklerini kaybetmişler, tarihsel süreçte asimile olmuşlardır. İslamiyet haricindeki dinlerin Türkler arasında kabul görmeme sebebiyse, o dinlerin Türklerin karakterlerine ve değer yargılarına uygun olmaması şeklinde açıklanmıştır (Eroğlu& Kılıç, 2010).

İslamiyet, Türkler arasında Samanoğulları döneminde yayılmıştır. Türkler, o tarihten itibaren dinini, dilini ve kültürünü koruyarak bugünlere taşımışlardır. Kur'an tercümeleleri, Türk dilinin korunması, tarihinin açıklanması, içtimai özelliklerinin öğretilmesinde başvuru olan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Türklerin İslamiyet'ten sonraki söz varlığı farklılaşmıştır; İslamiyet'in kabulüyle dilimizin dini söz varlığına yeni kavramlar girmiştir. Türk dilinin İslamiyet'ten önceki dini söz varlığı ile İslami dönemdeki dini söz varlığı arasındaki farklılığı tespit etmede Kur'an tercümelerinden faydalanmaktayız.

Kur'an metninin çeviri türleri incelendiğinde üç farklı çeviri yapıldığı görülür. Bunlar; Satır arası kelime kelime tercümeler, tefsirli tercimeler ve tefsirlerdir. Satır arası kelime kelime tercümeler, Kur'an metninin kelimelerinin satır arasında birebir Türkçe kelimelerle anlamlandırılmasıdır. Bu tercümeler Türkçenin sözdizimi göz ardı edilerek gerçekleştirildiğinden dolayı Arapçası okunduktan sonra anlamlandırılmalıdır (Karabacak, 1994).

Eski Anadolu Türkçesi ve Kur'an Tercümeleri

11. yüzyıl hem Türk tarihi hem de dünya tarihi açısından önemli bir dönemdir. Batı Türkçesi, 11. ve 21. yüzyıllarda Anadolu, Kıbrıs, Ege Adaları, Balkanlar, Kuzey Irak ve Kuzey Suriye, Kuzey Afrika ile Kuzey ve Güney Azerbaycan'da konuşulan dildir (Ercilasun, 2005). Anadolu'da başlayıp günümüze değin devam eden bu dil, Anadolu'da üç dönemden oluşmaktadır; Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi olmak üzere. Eski Anadolu Türkçesi de dildeki gelişim, değişim ve kullanıma göre kendi içerisinde üç döneme ayrılmıştır; Selçuklu Türkçesi, Beylikler Dönemi Türkçesi, İlk Osmanlı Türkçesi dönemi (Korkmaz, 2006).

Selçuklu Dönemi Türkçesi, "Anadolu'da gelişen Selçuklu dönemi Oğuzcası, yazı dili olma savaşının yanında diğer taraftan da Farsça ve Arapçaya karşı mücadele yürütmüştür. Bu mücadele sonucunda döneme ait Çarhnâme, Hoca Dehhâni'nin manzumeleri, Yusuf u Zeliha, Mevlana ve Sultan Veled'in Türkçe beyit ve manzumeleri ile Yunus Emre'nin Divanı ve Risâletü'n Nushiyye'si gibi eserler ortaya çıkmıştır (Korkmaz, 2013)." Selçuklu Dönemi Türkçesi ile yazılan eserlerdeki lehçe karışıklığı "karışık dilli eserler meselesini" ön plana çıkarmıştır. Bir metin içerisinde iki farklı lehçenin özelliklerinin takip edilmesi "olga-bolga meselesini" oluşturmuştur (Tekin, 1973). Beylikler Dönemi Türkçesi, Selçuklu Dönemi Türkçesinin devamı niteliğinde olup, aynı zamanda eski Doğu Türkçesinin izlerinden kurtulduğu yeni bir yazı dilinin olduğu dönemi kapsamaktadır. 13. yüzyıl sonlarından 15. yüzyıl ortalarına kadar ki dönemi kapsar (Korkmaz, 2013). Osmanlı

Türkçesine Geçiş Dönemi, “15. yüzyılın ikinci yarısı Anadolu Türkçesinin gelişim sürecinde bir geçiş dönemi özelliği gösterir (Korkmaz, 2013).” Türkçe, 14. yüzyılda Anadolu’da Farsça ve Arapçaya karşı mücadelesinde önemli bir yol katetmiştir, ancak Türkçenin başarısı bu dönemden itibaren gerilemeye başlar. Arapça ve Farsçanın etkisi dilimizin içtimai yapısında hissedilmeye başlanır. Oğuz Türkçesinin Anadolu’da yazı dili olması, 13. yüzyıldan itibaren Eski Anadolu Türkçesinin başlaması ve 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar Anadolu’da yazılan eserlerin yazı dili olması Türk dili tarihi bakımından önemlidir.

Türkler, tarihsel süreçte dini inançları gereği belirli bir dini terminolojiye sahip olmuşlardır. Türklerin İslamiyet’i kabulünden önceki süreçte Türkçenin inançla ilgili söz varlığı Budizm, Maniheizm ve Şamanizm gibi inanç sistemlerinden oluşurken; İslamiyet’in kabulünden sonra bu söz varlığına İslami inanç sistemine dair yeni terimler eklenmiştir. İslamiyet’in etkisiyle oluşan Türklerin mevcut dini söz varlığını tespit ve anlamada Kur’an tercümelerinin önemi büyüktür.

Kur’an tercümelerinin Türk Dili açısından önemini Erdoğan (1938, 47): “Türk Dili’ndeki ölmüş ve unutulmuş kelimeleri diriltmek için en canlı kaynaklardan biri de Kur’an’ın eski tercümeleridir. Kur’an’ın ibarelerinde böyle bir düzensizlik hatıra bile gelmeyeceğine ve tercüme edilirken o devirde yaşayan Türkçe sözlüklerle çevrilmesi gerekeceğine göre dil itibarıyla Kur’an tercümeleri kadar başka kıymetli bir kaynak bulunamaz. Türkler İslâm’a girdikten ve Arap Dilini öğrendikten sonra Kur’an’ı dillerine çevirmekle gecikmemişlerdir.” Caferoğlu (2015, 76) ise: “Dini metinlerin kolaylıkla anlaşılabilmesi için yazarları ekseriya, aynı kelimenin muhitçe ve edebiyatça tanınmış muhtelif karşılıklarını almaktan çekinmemiştir. Bilhassa İslamiyet’in kabulü ile Türk muhitine, tamamıyla yeni telakkilerle beraber, yeni mefhumlar da girmeğe başlamış ve Türkçe bu mefhumlar için kısmen de yeni lügat ve söz icadına mecbur kalınmıştır.” İlk Kur’an’ın tercümeleri incelendiğinde, Türkçeye çevrilen ilk tercümelerin Arapça kelimelerin satır altına Türkçe karşılıklarının verilmesiyle gerçekleştirildiğini, bu yöntemle Arapça sözcüklerin her birine Türkçe karşılık verildiğini görmekteyiz. Satır arası Kur’an tercümelerinin söz varlığı hem Türk dili tarihi açısından hem de sözlükbilim açısından önemlidir (Ünlü, 2007).

Yöntem

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesine doküman analizi denir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Bu araştırmada, Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur’an tercümelerinde geçen ibadet adları incelenmiştir. Kur’an’ın Batı Türkçesine tercümeleri incelenmiş, EAT dönemindeki satır arası Kur’an tercümelerinde geçen ibadet adları tespit edilmiştir. Tespit edilen ibadet adlarının kökenleri ve anlamlandırılması yapılmıştır.

EAT Dönemi Satır Arası Kur’an Tercümelerinde Geçen İbadet Adları

âyet: [Ar.] Kur’an’daki sureleri oluşturan sözcük veya cümlelerden biridir.

du‘â: [Ar.] Allah’a yalvarma, iyilik ve yardım isteme, kötülüklerden sakınma, dua etmedir.

farz: [Ar.] İslamiyet’te Allah’ın emri olan ameli ve ahlaki yükümlülüklerdir.

fetvâ: [Ar.] Yorma, yorum ve sorunun şer’i cevabıdır.

fiitre: [Ar.] İslamiyet’te ramazan ayı tamamlanmadan verilen sadakadır.

hacc: [Ar.] Müslümanın ömründe bir defa Kabe’yi tavaf ederek yaptığı ibadettir.

hacı: [Ar.] Kabe’yi ziyaret eden, hac görevini tamamlayan bireylerdir.

imâm: [Ar.] İslamiyet’te öncü durumda olan önder, başkan, namaz kıldırان kimsedir.

imân: [Ar.] İslamiyet’e inanmak ve benimsemektir.

islâm: [Ar.] Hz. Muhammed tarafından bildirilen din; Müslümanlık.

kâ‘be: [Ar.] İslâm inancına göre yeryüzünde yapılan ilk mâbed, tüm müslümanların kıblesi.

kāfir: [Ar.] Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmeyen, ona iman etmeyen, İslamiyet'i kabul etmeyen bireylerdir.

kıble: [Ar.] Müslümanların namaz yönü; Mekke ve Kâbe'nin bulunduğu yön.

kitâb: [Ar.] Allah tarafından peygambere vahiy yoluyla gönderilen eser; Kur'an-ı Kerîm.

kur'an: [Ar.] İslam dininin kutsal kitabı.

medîne: [Ar.] Hz. Muhammed'in mescidiyle kabrinin bulunduğu hicret yurdu; peygamber şehridir.

mekke: [Ar.] Hz. Muhammed'in doğduğu, Kâbe'nin bulunduğu kutsal şehirdir.

mescid: [Ar.] Müslümanların ibadet yeridir.

mescid-i aḫsâ: [Ar.] Müslümanların Kudüs'te bulunan ilk kıblesidir.

mescid-i ḥarâm: [Ar.] Kâbe'yi kuşatan mescittir.

mü'min: [Ar.] Allah'a inanan, onun emir ve buyruklarına göre yaşayan; Müslüman.

mü'mineler: [Ar.] Allah'a inanan, onun emir ve buyruklarına göre yaşayan kadınlar; Müslüman.

namâz: [Far.] İslam'ın beş şartından biri olan ve günde beş vakit gerçekleştirilen ibadettir.

oruç: [Far.] İslamiyet'in beş şartından birisi olan ibadettir.

peygamber: [Far.] Tanrının elçisi; Resul, nebi. Allah'ın emir ve buyruklarını kullarına bildiren kimsedir.

ramazan: [Ar.] Şaban ve Şevval ayları arasındaki ay; oruç ayıdır.

rukû': [Ar.] Namazda öne doğru eğilmektir.

sadaqa: [Ar.] Karşılıksız, Allah rızası için yapılan yardımlardır.

secde: [Ar.] Allah'ın büyüklüğü ve yüceliği önünde, onu selamlamak için el, diz, alın ve yüzü yere koymaktır.

sûre: [Ar.] Kur'an-ı Kerim'in yüz on dört bölümünden her birine verilen isimdir.

sünnet: [Ar.] Hz. Muhammed'in uyulması gereken örnek söz ve davranışlarının tamamıdır.

ṭā'at: [Ar.] Allah'ın emir ve buyruklarına uyarak yaşamak.

tesbiḥ: [Ar.] Allah'ı takdis ve tenzih ederek hakkın her şeyden uzak olduğunu dile getirmektir.

'umre: [Ar.] Hac mevsiminin haricindeki zamanlarda Kabe ile Medine'deki kutsal yerleri ziyaret etmek.

vâcib: [Ar.] Yapılması gerekli ve farz olan durumlardır.

zekât: [Ar.] İslam'ın şartları gereğince zenginlerin mallarının kırkta bir oranında fakirlere vermesi gereken kısımdır.

zikir: [Ar.] Allah'ın isimlerini söylemek amacıyla yapılan duadır.

Tablo 1: Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur'an tercümelerinde geçen ibadet adları ve etimolojik dağılımları.

İbadet ile ilgili sözcükler	Köken bilgisi
Âyet	Arapça
du‘â	Arapça
Farz	Arapça
Fetva	Arapça
fiṭre	Arapça
ḥacc	Arapça
ḥacı	Arapça
imām	Arapça
iman	Arapça
islām	Arapça
ḳā‘be	Arapça
kāfir	Arapça
ḳible	Arapça
kitāb	Arapça
ḳur‘ān	Arapça
medīne	Arapça
mekke	Arapça
mescid	Arapça
mescid-i aḳsā	Arapça
mescid-i ḥarām	Arapça
mü‘min	Arapça
mü‘mineler	Arapça
namaz	Farsça
oruç	Farsça
peygāmber	Farsça
ramaḫan	Arapça
rukū‘	Arapça
sadaḳa	Arapça
secde	Arapça
sūre	Arapça
sünnet	Arapça
ṭā‘at	Arapça

tesbih	Arapça
'umre	Arapça
vâcib	Arapça
zekât	Arapça
zikir	Arapça

Şekil 1: Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur'an tercümelerinde geçen ibadet adları ve etimolojik dağılımları.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, Kur'an'ın Batı Türkçesine tercümesi incelenmiş, Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki satır arası Kur'an tercümelerinde geçen ibadet adları tespit edilmiştir. EAT satır arası Kur'an tercümeleri incelendiğinde 37 sözcüğün hem köken bilgisi açıklanmış hem de bu sözcükler metindeki kullanım yerlerine göre anlamlandırılmıştır.

Tespit edilen sözcüklerin köken bakımından dağılımına bakıldığında namaz, oruç ve peygamber haricindeki 34 kelime Arapça kökenlidir. Elbette ki din değişiminin dile yansımaları kaçınılmazdır. EAT satır arası Kur'an tercümelerinde tespit edilen ibadet adları bunun kanıtıdır. Bu tespit aynı zamanda, Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte oluşan dini söz varlığına sahip çıktığının da göstergesidir.

Satır arası Kur'an tercümeleri, Türk dilinin tarihini, içtimai özelliklerini ve söz varlığını gösteren kutsal metinlerdir. Eski Anadolu Türkçesi satır arası Kur'an tercümelerindeki ibadet adlarına bakıldığında, Türkçenin İslamiyet'ten önceki inançla ilgili söz varlığı ile İslami dönemdeki söz varlığının farklılaştığı görülmektedir. İslamiyet'in kabulünden sonra Türkçenin dini söz varlığına Arapça ve Farsça kökenli İslami kavramlar eklenmiştir.

İlk Kur'an tercümelerinden itibaren çevirilerde kullanılan Arapça ve Farsça ifadeler giderek artmıştır. Bunda bazı Arapça ve Farsça terimlere tam Türkçe karşılık verilememesi etkisi olmuştur. Bu durum da Türkçe söyleyişe gösterilen özenin azalmasında etkili olmuştur.

Kısaltmalar

Ar.: Arapça

Far.: Farsça

EAT: Eski Anadolu Türkçesi

Kaynaklar

- CAFEROĞLU, A. (2015). *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (2005). *Başlangıçtan Günümüze Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERDOĞAN, A. (1938). Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri. *Vakıflar Dergisi*, s:1, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara, s.47-53.
- EROĞLU, T., & KILIÇ, H. (2010). Türk İnançları ve İnanışlar. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 12- 19.
- İSLAM ANSİKLOPEDİSİ. (1996). TDV. İslam Araştırmaları Merkezi Yayınevi.
- KARABACAK, E. (1994). *An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Old Anatolian Turkish= Eski Anadolu Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi: Introduction and Text*. I, Sources of Oriental Languages and Literatures 22, Turkish Sources 11, Harvard University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations.
- KORKMAZ, Z. (2006). Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 52 (2004/ 2), 99-105.
- KORKMAZ, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- TEKİN, Ş. (1973). 1343 Tarihli Eski Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde Olga Bolga Sorunu, *TDAY-Belleten*, s.59-157.
- TÜRKÇE SÖZLÜK. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÜNLÜ, S. (2007). Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye çevirileri ve İlk Türkçe Kur'an Tercümeleri, *Dini Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, s. 27, 9-56.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı.